

Neuvotteleva virkamies
Jasmiina Jokinen

Luonnos

EHDOTUS OIKEUSMINISTERIÖN ASETUKSEKSI SAAMELAISKÄRÄJIEN VAALEISSA NOUDATETTAVASTA MENETTELYSTÄ ANNETUN OIKEUSMINISTERIÖN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Oikeusministeriön asetus saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä (965/2006) on annettu saamelaiskäräjistä annetun lain (saamelaiskäräjälaki, 974/1995) 40 c §:n nojalla.

Saamelaiskäräjälakia muutettiin 1.8.2025 voimaan tulleilla muutoksilla (414/2025) monelta osin. Tavoitteena oli suojella ja edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaa saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Uudistuksen yhteydessä on muutettu sääntelyä koskien muun muassa oikeutta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaalien vaaliluetteloon sekä saamelaiskäräjien vaalien järjestämistä. Uudistuksen yhteydessä myös lisättiin lain 40 c §:ään uusia asetuksenantovaltuuksia.

Saamelaiskäräjälakiin tehtyjen muutosten vuoksi on tarpeen päivittää oikeusministeriön asetusta saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä vastaamaan muuttunutta lakia. Samalla asetusta voidaan ajantasaistaa myös esimerkiksi tiedoksianto koskevin osin.

2 Asian valmistelu

Asia on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä. Virkavalmistelun yhteydessä on keskusteltu asetusmuutoksista saamelaiskäräjien kanssa.

Asetusluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla x-x.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

3.1 Yleistä

Oikeusministeriön asetus saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä on annettu saamelaiskäräjistä annetun lain 40 c §:n nojalla. Asetuksessa on säännöksiä vaaleihin liittyvästä tiedottamisesta, vaaliluetteloon hakeutumisen yhteydessä hakemukseen liitettävistä selvityksistä, äänestyslipusta sekä vaaliasiakirjojen ja muun vaaleissa käytettävän aineiston säilyttämisestä.

3.2 Ehdokasluettelo ja ehdokashakemus

Saamelaiskäräjälain muuttamisen yhteydessä lain 40 c §:ään lisättiin valtuudet antaa oikeusministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä myös saamelaiskäräjien vaalien ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta. Ehdokasluettelosta on aiemmin säädetty saamelaiskäräjälain 27 a §:ssä, joka saamelaiskäräjälain muutoksen yhteydessä kumottiin. Tuolloin lain 27 §:ään lisättiin kumotun 27 a §:n 3 momentti sekä sellaiset säännökset 1 ja 2 momentista, joista on säädettävä lain tasolla. Tarkoituksena oli, että teknisluonteisista seikoista säädettäisiin jatkossa asetuksella (HE 100/2023 vp, s. 101, 115).

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uudet pykälät ehdokasluettelosta ja ehdokashakemuksesta. Ehdokasluetteloa koskeva säännös perustuisi saamelaiskäräjälain nytemmin kumotussa 27 a §:ssä olleeseen, teknisluontoiseen sääntelyyn. Ehdokashakemuksesta koskeva säännös olisi kokonaan uusi, mutta vastaisi pitkälti saamelaiskäräjälain 27 §:ssä aiemmin ollutta sääntelyä ehdokashakemuksen sisällöstä.

3.3 Vaaliluettelon hakeutumiseen vaaditut liitteet

Asetuksen 2 §:ssä säädetään siitä, mitä liitteitä saamelaiskäräjien vaalien vaaliluettelon hakeutuvan henkilön on liitettävä hakemukseensa. Kyse on sellaisista tiedoista ja selvityksistä, joiden nojalla voidaan todeta, että henkilöllä on saamelaiskäräjälain 3 §:n nojalla oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon. Säännös perustuu siten suoraan saamelaiskäräjälain 3 §:ssä mainittuihin vaaliluettelon merkittämisen kriteereihin.

Saamelaiskäräjälain 3 §:ää oikeudesta hakeutua vaaliluettelon muutettiin saamelaiskäräjälain muutoksen yhteydessä. Asetuksen 2 §:ää ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muuttunutta lainkohtaa.

3.4 Tiedoksianto koskevat säännökset

Asetuksen tiedoksianto koskevaa sääntelyä ei ole muutettu asetuksen antamisen jälkeen. Asetus edellyttää tiedottamaan sanomalehdissä useista vaaleihin liittyvistä seikoista. Hallintolain (434/2003) yleissääntelyä yleistiedoksiannosta ja julkisista kuulutuksista on muutettu 1.1.2020 voimaan tulleilla muutoksilla. Muutosten myötä yleistiedoksianto ja kuuluttaminen tapahtuu nykyisin ensisijaisesti viranomaisten verkkosivuilla julkaistavilla ilmoituksilla sen sijaan, että ilmoitukset asetettaisiin nähtäväksi viranomaisten ilmoitustauluilla tai julkaistaisiin virallisessa lehdessä. Muutosten yhteydessä on todettu, että virallisessa lehdessä tai viranomaisen ilmoitustaululla tapahtuvaa ilmoitusten julkaisemista ei voida pitää nykyaikaisessa hallinnossa tiedonsaannin kannalta enää tehokkaana menettelynä (HE 239/2018 vp, s. 11). Myös saamelaiskäräjälain muutosten yhteydessä lakiin lisättiin vaaliluettelon nähtävänä pitämisen osalta viittaus hallintolain mukaiseen yleistiedoksiantoon.

Saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä annetun oikeusministeriön asetuksen tiedoksianto koskeva sääntely on varsin vanhentunutta eikä vastaa nykyistä yleislainsäädäntöä. Sanomalehti-ilmoituksista aiheutuu saamelaiskäräjille ylimääräisiä kustannuksia, eikä tällainen tiedoksi-antotapa välttämättä nykypäivänä enää tavoita riittävällä tavalla tiedoksiannon kohteena olevia henkilöitä. Yleislainsäädännön, eli hallintolain, tiedoksianto koskevan sääntelyn tulisi olla lähtökohdiana myös saamelaiskäräjien vaaleja koskevien asioiden tiedoksiannossa. Tämän vuoksi ehdotetaan muutettavaksi asetuksen tiedoksianto koskevaa sääntelyä siten, että viitattaisiin ensisijaisesti hallintolain sääntelyyn, ja säädettäisiin asetuksessa tiedoksiannosta vain täydentävästi.

4 Pääasialliset vaikutukset

Tiedoksianto koskevien säännösten päivittäminen mahdollistaisi siirtymisen pääosin sähköisesti, saamelaiskäräjien verkkosivuilla tapahtuvaan tiedoksiantoon. Tämä voisi vähentää hieman saamelaiskäräjien vaaleista aiheutuvia kustannuksia ja ylimääräistä työtä. Ilmoitusten julkaisemisen verkkosivuilla voidaan nykyisin arvioida tavoittavan yleisön paremmin kuin sanomalehdessä julkaistavan ilmoituksen. Käytännössä verkkosivuilla julkaistava ilmoitus olisi sanomalehti-ilmoitusta pidempään nähtävillä eikä tiedon saaminen riippuisi esimerkiksi sanomalehden tilaamisesta. Sanomalehti-ilmoituksia voitaisiin edelleen hyödyntää, mikäli sitä pidettäisiin tarpeellisena. Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan jo muutoinkin muun muassa hallintolakia. Siten ehdotetut

muutokset yhdenmukaistaisivat saamelaiskäräjien vaaleja koskevaa sääntelyä yleislainsäädännön kanssa.

Ehdotetut muutokset eivät vaikuttaisi siihen, mitä tietoja esimerkiksi ehdokkaista julkaistaan, mutta tiedot olisivat internet-sivuilla laajemmin nähtävissä kuin esimerkiksi sanomalehdessä. Hallintolaisissa on säädetty tietojen julkaisemisesta yleistiedoksiannon ja kuulutuksen yhteydessä ottaen huomioon Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus). Sähköistä tiedoksiantoa koskevaa sääntelyä laadittaessa on arvioitu sääntelyn vastaavan yleisen tietosuojasetuksen vaatimuksia (HE 239/2018 vp, s. 23-26). Yleisen tietosuojasetuksen sääntely tulee muutoinkin ottaa huomioon henkilötietoja käsiteltäessä.

Asetuksen 2 §:ään ehdotetut muutokset koskien vaaliluetteloon hakeutumisen yhteydessä annettavia liitteitä olisivat ennen kaikkea teknisiä. Muutoksella saatettaisiin asetuksen tasoinen sääntely vastaamaan lakia. Koska vaaliluetteloon hakeutumisen edellytyksistä säädetään saamelaiskäräjälaissa, ei asetusmuutoksella olisi vaikutuksia hakemuksen jättävien henkilöiden oikeusasemaan. Muutoksen myötä ristiriita asetuksen ja lain välillä poistuisi, mikä selventäisi tilannetta ja vähentäisi mahdollisuutta väärinkäsityksiin.

Asetuksen sääntelyn täydentäminen ehdokashakemuksen ja ehdokasluettelon osalta varmistaisi sen, että näistä seikoista on tarpeelliset säännökset asetuksessa, kun niistä ei enää säädetä laissa.

5 Lausuntopalaute

Asetusluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla x-x. Lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä x taholle.

6 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Pykälässä säädetään tiedottamisesta koskien vaalien aloittamista, vaaliluetteloon hakeutumista ja vaaliluettelosta poistamista sekä vaalilautakunnan osoitetta. Voimassa olevan pykälän mukaan näistä on kuulutettava vaalilautakunnan päättämässä saamelaisen kotiseutualueella ilmestyvissä sanomalehdissä ja ainakin yhdessä valtakunnallisesti leviävässä sanomalehdessä viimeistään vaalivuotta edeltävän marraskuun 15 päivänä julkaistavalla ilmoituksella. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sanomalehdessä julkaistavien ilmoitusten sijaan näistä seikoista on julkisesti kuulutettava ja että tiedottamisen ajankohtaa aikaistetaan.

Muutoksen myötä pykälässä mainituista seikoista tulisi julkisesti kuuluttaa noudattaen hallintolain 62 a §:n säännöstä julkisesta kuuluttamisesta. Kyseisen pykälän mukaan, jos muun lain mukaan asiakirja on annettava tiedoksi julkisella kuulutuksella, tiedoksianto toimitetaan julkaisemalla kuulutus ja kuulutettava asiakirja yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla. Tarpeen vaatiessa kuulutus julkaistaan myös asian vaikutusalueen sanomalehdessä tai muulla viranomaisen päättämällä tavalla. Jos kuulutusta ei voida tietoliikennehäiriöiden tai muun tähän rinnastettavan syyn vuoksi julkaista viranomaisen verkkosivuilla, se on julkaistava lisäksi virallisessa lehdessä.

Muutos yhdenmukaistaisi saamelaiskäräjien vaalien tiedottamista saamelaiskäräjiä koskevan yleissääntelyn sekä yleisemmin viranomaistiedotuksen kanssa. Saamelaiskäräjiin sovelletaan saamelaiskäräjälain 4 a §:n mukaan muutoinkin hallintolakia. Nykyisin verkkosivut ovat käytännössä

viranomaisten ensisijainen yleisölle suunnattu tiedottamistapa. Julkinen kuulutus verkkosivuilla tavoittaisi monilta osin yleisön yksittäisiä sanomalehti-ilmoituksia paremmin sekä säästäisi ilmoittelusta aiheutuvia kustannuksia. Tieto olisi myös yksittäistä sanomalehti-ilmoitusta kauemmin yleisön nähtävissä. Kuulutus olisi mahdollista julkaista myös sanomalehdessä hallintolain 62 a §:n mukaisesti, mikäli se arvioitaisiin tarpeelliseksi.

Lisäksi ehdotetaan, että tiedoksianto kuuluttamalla tapahtuisi nykyistä aiemmin, viimeistään elokuun 15 päivä julkaistavalla ilmoituksella. Saamelaiskäräjälain muutoksen yhteydessä vaaliluetteloon hakeutumiseen asetettua määräaika aikaistettiin. Muutoksen myötä vaaliluetteloon on hakeuduttava jo vaalivuotta edeltävän vuoden syyskuun loppuun mennessä, kun aiemmin määräaika oli vaaleja edeltävän vuoden joulukuun lopussa. Tästä syystä vaalien aloittamisesta, vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä vaalilautakunnan osoitteesta on tarpeen tiedottaa nykyistä aikaisemmin.

2 §. Pykälässä säädetään siitä, mitä saamelaiskäräjien vaalien vaaliluetteloon hakeutuvan henkilön on liitettävä hakemukseensa. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi saamelaiskäräjälain 3 §:n muutosten perusteella.

Pykälässä on kyse sellaisista tiedoista ja selvityksistä, joiden nojalla voidaan todeta, että henkilöllä on saamelaiskäräjälain 3 §:n nojalla oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Säännös perustuu siten suoraan saamelaiskäräjälain 3 §:ssä mainittuihin vaaliluetteloon merkitsemisen kriteereihin. Saamelaiskäräjälain 3 §:stä on poistettu mahdollisuus hakeutua vaaliluetteloon sillä perusteella, että henkilö on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa. Tätä koskeva maininta ehdotetaan poistettavaksi myös asetuksen 2 §:stä.

Lisäksi lain 3 §:ää on muutettu koskien oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon vanhemman vaaliluettelomerkinnän perusteella. Lainmuutoksen myötä kriteerin täyttäminen edellyttää, että ainakin yksi henkilön vanhemmista on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2027 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa. Asetukseen tehtäisiin lakia vastaava muutos.

4 §. Pykälä koskee saamelaiskäräjien vaalien vaaliluettelon nähtävänä pitämistä. Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentin mukaan nähtävänä pitämisestä on kuulutettava asetuksen 1 §:ssä tarkoitetuissa sanomalehdissä julkaistavalla ilmoituksella.

Saamelaiskäräjälain muutoksen yhteydessä lain 25 §:n 3 momenttia muutettiin siten, että vaaliluettelon nähtävänä pitämiseen sovelletaan hallintolain 62 §:ää yleistiedoksiannosta. Kun laissa säädetään tiedoksiannon tavasta, ei asetuksen tasolla ole syytä säätää asiasta.

Asetuksen 1 momenttia ei muutettaisi.

5 §. Pykälään ehdotetaan muutosta ehdokasluettelon tiedoksi antamisen osalta. Voimassa olevan 1 momentin mukaan saamelaiskäräjien vaalien ehdokasluettelo on julkaistava viipymättä sen valmistamisen jälkeen 1 §:ssä tarkoitetuissa sanomalehdissä. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdokasluettelo annettaisiin tiedoksi julkisella kuulutuksella. Julkisen kuulutuksen toteuttamisessa noudatettaisiin hallintolain 62 a §:n sääntelyä julkisesta kuulutuksesta. Siten tiedoksianto toimitettaisiin julkaisemalla kuulutus ja kuulutettava asiakirja yleisessä tietoverkossa

saamelaiskäräjien verkkosivuilla, sekä tarpeen vaatiessa myös asian vaikutusalueen sanomalehdessä tai muulla tavalla.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos sen johdosta, että muuttuneen saamelaiskäräjälain mukaan vaalipäivän äänestys järjestetään aina. Siten 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi virke ”jos vaalipäivän äänestys järjestetään”.

5 a §. Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a §. Pykälä koskisi saamelaiskäräjien vaalien ehdokasluettelon sisältöä. Ehdokasluettelosta on aiemmin säädetty saamelaiskäräjälain 27 a §:ssä, joka lainmuutoksen yhteydessä kumottiin. Lain 27 §:ään lisättiin kumotun pykälän 3 momentti sekä sellaiset säännökset 1 ja 2 momentista, joista on säädettävä lain tasolla. Tarkoituksena oli, että teknisluonteisista seikoista säädettäisiin jatkossa asetuksella (HE 100/2023 vp, s. 101, 115). Ehdotettu asetuksen uusi 5 a § sisältäisi saamelaiskäräjälain kumotun 27 a §:n 1 ja 2 momentteihin sisältyneen teknisluonteisen sääntelyn ja vastaisi pitkälti kumottujen momenttien sisältöä näiltä osin.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin ehdokasluettelon sisällöstä. Ehdokasluettelossa olisi yhteinen otsikko, joka yksilöi vaalin, sekä luettelo ehdokkaista numerojärjestyksessä alkaen ehdokasnumerosta 2. Lisäksi momentissa säädettäisiin siitä, että ehdokkaiden järjestys luettelossa määräytyy vaalilautakunnan suorittaman arvonnin perusteella. Momentti vastaisi saamelaiskäräjälain kumotussa 27 a §:ssä säädettyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, mitä tietoja ehdokasluetteloon tulisi merkitä. Ehdotuksen mukaan jokaisesta ehdokkaasta merkittäisiin ehdokasluetteloon numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen, sekä kotikunta. Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voitaisiin käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Ehdokkaan väestötietojärjestelmään merkityn nimen rinnalla voitaisiin käyttää myös ehdokkaan saamelaisesta nimeä. Maininta mahdollisuudesta käyttää ehdokkaan saamelaisesta nimeä olisi uusi.

5 b §. Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 b §, joka koskisi saamelaiskäräjien vaalien ehdokashakemuksen sisältöä. Saamelaiskäräjälain 27 §:ää muutettiin lainmuutoksen yhteydessä siten, että siitä poistettiin yksityiskohtainen sääntely ehdokashakemukseen sisällytettävistä tiedoista. Lain 40 c §:ään lisättiin taas valtuus antaa oikeusministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä muun muassa saamelaiskäräjien vaalien ehdokashakemuksesta. Ehdotettu uusi asetuksen 5 b § perustuisi ehdokashakemuksesta aiemmin 27 §:ssä säädettyyn, mutta pienin muutoksin.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan ehdokashakemuksessa olisi oltava ehdokkaan täydellinen nimi ja tarvittaessa ehdokkaan saamelainen nimi, yleisesti tunnettu puhuttelunimi tai etunimi lyhennettynä, henkilötunnus, arvo, ammatti tai toimi enintään kahdella ilmaisulla sekä kotikunta ja osoite. Kohta vastaisi muuten aiemmin saamelaiskäräjälain 27 §:ssä säädettyä, mutta lisättyinä maininnalla ehdokkaan saamelaisesta nimestä ja etunimestä lyhennettynä. Siten ehdokashakemukseen merkittävät ehdokkaan nimitiedot vastaisivat niitä tietoja, jotka ehdokasluetteloon merkittäisiin.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan ehdokashakemukseen tulisi merkitä myös ehdokkaan kirjallinen suostumus asettua saamelaiskäräjien asianomaisissa vaaleissa ehdokkaaksi. Kohta vastaisi aiemmin saamelaiskäräjälain 27 §:ssä säädettyä. Suostumus asettua ehdokkaaksi on saamelaiskäräjälain 22 §:n mukaan vaalikelpoisuuden edellytys.

Ehdotetun 2 momentin mukaan valitsijayhdistyksen jäsenten olisi päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus sekä merkittävä siihen henkilötunnuksensa. Aiemmin saamelaiskäräjälain 27 §:ssä

on edellytetty, että ehdokashakemus on asianmukaisesti täytettävä ja allekirjoitettava. Henkilötunnukset olisivat perusteltuja valitsijayhdistyksen jäsenten tunnistamiseksi, ja ne on pyydetty ilmoittamaan jo nykyisin ehdokasasettelua koskevassa lomakkeessa.

6 §. Pykälä koskee tiedottamista vaalien toimittamisesta ja vaalipäivän äänestyksestä. Nykyisin pykälä edellyttää kuuluttamaan vaalien toimittamisesta ja vaalipäivän äänestyksestä sanomalehdissä viimeistään kaksi viikkoa ennen vaalitoimituksen aloittamista julkaistavalla ilmoituksella. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi tiedottamistavan osalta siten, että tiedottaminen tapahtuisi julkisella kuulutuksella hallintolain 62 a §:n mukaisesti. Siten kuulutus toteutettaisiin ensisijaisesti verkkosivuilla, ja tarpeen vaatiessa myös sanomalehdissä. Tiedottamisen määräaika, eli kaksi viikkoa ennen vaalitoimituksen aloittamista, pysyisi ennallaan.

7 Voimaantulo

Asetuksen ehdotetaan tulevan voimaan 11.6.2026. Muutosasetuksen olisi syytä tulla voimaan hyvissä ajoin ennen 1 §:ssä säädettyä määräaikaa, jotta saamelaiskäräjien vaalilautakunta pääsisi aloittamaan valmistelut vuoden 2027 saamelaiskäräjien vaaleista tiedottamiseksi.